

Европейски съд по правата на човека

Голдър срещу Обединеното кралство (Golder v. the United Kingdom)

Жалба № 4451/70, А.18

Решение от 21 февруари 1975 г.

(резюме)*

Чл. 6, т. 1: достъп до съд при спор относно граждански права и задължения; **чл. 8:** неприкосновеност на кореспонденцията

Чл. 6, т. 1 не се ограничава да гарантира по същество правото на справедлив процес в производства, които са вече висящи, а гарантира още и право на достъп до съдилищата за всяко лице, което желае да предяви иск, за да получи произнасяне по спор относно своите граждански права и задължения.

Препятстването на самата възможност за кореспонденция представлява най-радикалната форма на “намеса” в упражняването на “правото на зачитане на кореспонденцията”, поради което попада в приложното поле на чл. 8.

Ограничителната формулировка, използвана в чл. 8, т. 2 (“Намесата ... е недопустима, освен в случаите...”), не оставя място за имплицитни ограничения. Законното по смисъла на **чл. 5** лишаване от свобода оказва влияние върху приложението на чл. 8 само дотолкова, доколкото “необходимостта” от намеса в упражняването на правото на осъден затворник на неприкосновеност на кореспонденцията му трябва да се преценява като се държи сметка за нормалните и разумни изисквания на лишаването от свобода.

Факти по делото

Г-н Голдър изтърпявал наказание лишаване от свобода. През време на пребиваването му в затвора възникнала размирица в място за почивка, където се намирал и той. Служител на затвора, който пострадал при потушаването ѝ, посочил и него между нападателите си. Г-н Голдър, заедно с други затворници, заподозрени в участие в размирицата, били за известно време изолирани от останалите затворници. Той бил осведомен, че се твърди да е участвал в нападението и че ще се прецени дали да бъде обвинен в нападение на служител на затвора, причинило телесна повреда. Затворническите власти проучили събраните сведения и съставили списък на обвинения, които биха могли да бъдат предявени срещу някои затворници, включително Голдър, за нарушение на дисциплината в затвора. Съответни вписвания били направени в затворническото досие на

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

Голдър. В крайна сметка никакво обвинение не било предявено срещу него, а вписванията в досието му били отбелязани като “обвинения, по които не е било предприето преследване” (тези вписвания били заличени едва по време на разглеждане на жалбата му пред Европейската комисия). Жалбоподателят подал до министъра на вътрешните работи молба за прехвърляне в друг затвор и за разрешение да се посъветва с адвокат, с оглед на търсене на гражданска отговорност за твърденията, че е участвал в размирицата, които според него били клеветнически и за които подозирал, че се отразяват неблагоприятно на положението му, тъй като били вписани в затворническото му досие. Министърът отказал. Този отказ направил невъзможна и кореспонденция с адвокат.

Резюме на решението на Европейския съд

Жалбоподателят твърди нарушение на правото си на достъп до съд (чл. 6, т. 1) и на правото си на неприкосновеност на кореспонденцията (чл. 8).

I. Относно твърдяното нарушение на чл. 6, т. 1

“В настоящия случай Съдът е задължен да се произнесе по два отделни въпроса, поставящи се по цитирания по-горе текст [на чл. 6, т. 1]: (1) Ограничавали ли се чл. 6, т. 1 да гарантира по същество правото на справедлив процес в производства, които са вече висящи, или гарантира още и право на достъп до съдилищата за всяко лице, което желае да предяви иск, за да получи произнасяне по спор относно своите граждански права и задължения? (2) При втората евентуалност, съществуват ли някакви имплицитни ограничения на правото на достъп или на упражнението на това право, които да са приложими в настоящия случай?”

По въпроса за достъпа до съд Европейският съд приема: “Макар и отказът на министъра на вътрешните работи да е имал за непосредствена последица възпрепятстването на Голдър да влезе в контакт с адвокат, от това съвсем не следва, че единственият въпрос, който може да се постави в настоящия случай, е свързан с кореспонденцията, като се изключат всички проблеми за достъп до съдилищата.” Съдът отчита, че не се знае дали Голдър би упорствал в намерението си да предяви иск за клевета срещу служителя на затвора, ако му беше позволено да се съветва с адвокат, както и че по делото има данни, че съдилищата не биха отхвърлили молбата му само защото е успял да ги сезира, например чрез пълномощник, без да е получил изискуемото се разрешение. “Това не променя факта, че Голдър е изразил пределно ясно намерението си “да предяви иск за клевета”. Именно с тази цел той е пожелал да влезе в контакт с адвокат, което само по себе си е било една нормална предварителна стъпка, а в случая на Голдър навярно и крайно необходима, предвид състоянието му на лишен от свобода. Като е забранил на Голдър да установи такъв контакт, министърът на вътрешните работи в действителност е попречил на предявяването на възнамерявания иск. Без формално да отрича на Голдър правото му да сезира съд, той фактически го е възпрепятствал да предприеме действия в конкретния момент – 1970 г. Фактическа спънка може да бъде в разрез с Конвенцията също толкова, колкото и правна пречка. Вярно е, че – както е подчертало правителството – след освобождаването си Голдър би бил в състояние да се обърне към съдилищата когато пожелае, но през март и април 1970 г. този момент е бил все още твърде

далечен и възпрепятстването на ефективното упражняване на едно право може да представлява нарушение на това право, дори ако препятствието е с временен характер. Съдът съответно трябва да разгледа въпроса дали така установената спънка е нарушавала право, гарантирано от Конвенцията, и по-специално от чл. 6, на който Голдър се е позовал в това отношение.”

Между страните няма спор, че “правото”, което Голдър е смятал да претендира пред английски съд, е “гражданско право” по смисъла на чл. 6, т. 1. “От друга страна, чл. 6, т. 1 не прогласява с изричен израз право на достъп до съдилищата. Той формулира отделни права, които обаче произлизат от една и съща основна идея и които, взети заедно, съставят едно единствено право, което не е точно дефинирано, в тесния смисъл на думата. Задължение на Съда е да установи по пътя на тълкуването дали достъпът до съдилищата съставлява един елемент или аспект на това право.” При тълкуването на разпоредбата Съдът се ръководи от Виенската конвенция за правото на договорите. Той взема предвид формулировката на чл. 6 в английския и особено във френския текст на Европейската конвенция за правата на човека, преамбюла ѝ, нейните предмет и цел, историята на създаването ѝ, общите принципи на правото. “Ако чл. 6, т. 1 трябваше да се разбира като касаещ изключително провеждането на процедура, която вече е била започната пред съд, една договаряща държава би могла, без да действа в нарушение на този текст, да премахне своите съдилища или да отнеме компетентността им да се произнасят по някои категории граждански спорове и да я възложи на органи, зависими от правителството. По мнение на Съда, би било немислимо чл. 6, т. 1 да описва подробно процедурните гаранции, предоставени на страните по един висящ иск, без най-напред да защити единственото нещо, което прави действително възможно да се ползват такива гаранции, а именно достъпът до съд. От предходните съображения, взети заедно, следва, че правото на достъп съставлява елемент, който е свойствен на правото, прогласено от чл. 6, т. 1. Това не е разширително тълкуване, което налага на договарящите се държави нови задължения: то се основава на самата формулировка на първото изречение от чл. 6, т. 1, разглеждано в неговия контекст и като се имат предвид предмета и целта на Конвенцията, която е нормативен договор, и общите принципи на правото. Така Съдът стига до заключението, ... че чл. 6, т. 1 осигурява на всекиго правото всяка претенция, свързана с неговите граждански права и задължения, да бъде разгледана от съд. По този начин текстът включва в себе си “правото на съд”, от което правото на достъп, т.е. правото да се инициира производство пред съдилищата в гражданскоправни случаи, съставлява само един аспект. Към това се прибавят гаранциите, предвидени в чл. 6, т. 1, както по отношение на организацията и състава на съда, така и по отношение на провеждането на производството. Накратко казано, всичко това формира правото на справедлив процес. (...)

Щом пречката за достъп до съд, спомената ... по-горе, е засягала право, гарантирано от чл. 6, т. 1, остава да се определи дали тя не е била все пак оправдана от някакво законно ограничение на ползването от това право или на неговото упражняване. Като възприема гледището на Комисията и алтернативната теза на правителството, Съдът счита, че правото на достъп до съдилищата не е абсолютно. Тъй като това е право, което Конвенцията прогласява, без да го дефинира в тесния смисъл на думата, има място за имплицитно позволени ограничения, извън границите, които очертават самото съдържание на всяко право. Не е във функциите на Съда да изработва обща

теория за допустимите ограничения в случаите на лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, нито дори да се произнася *in abstracto* по съответствието на [приложимите] разпоредби от Правилата за затворите с Конвенцията. Сезиран със случай, който се основава на индивидуална жалба, Съдът е призван да се произнесе само по въпроса дали прилагането на тези правила в настоящия случай е нарушило Конвенцията във вреда на Голдър.”

Съдът приема, че като е поискал от министъра на вътрешните работи разрешение да се посъветва с адвокат, за да предприеме съдебни действия срещу служителя на затвора, жалбоподателят е целял да се екскулпира по обвиненията, отправени срещу него от този служител, които са се отразявали неблагоприятно на положението му. “Освен това, планираните съдебни действия биха се отнасяли до инцидент, свързан с живота в затвора и случил се през време на пребиваването на жалбоподателя там. Накрая, тези съдебни действия биха били насочени срещу член от персонала на затвора, който е отправил тези обвинения при изпълнение на служебните си задължения и който е бил подчинен на министъра на вътрешните работи. При тези обстоятелства, Голдър оправдано е могъл да иска да се консултира с адвокат, за да предприеме съдебни действия. Министърът на вътрешните работи не е могъл да преценява шансовете за успех на възнамеряваните действия; независим и безпристрастен съд е този, който е следвало да се произнесе по всяка претенция, която би могла да бъде предявена. Като не е дал исканото разрешение, министърът на вътрешните работи не е зачел, в лицето на Голдър, правото на отнасяне до съд, така както е гарантирано от чл. 6, т. 1.” Съдът приема, че е било извършено нарушение на чл. 6, т. 1.¹

II. Относно твърдяното нарушение на чл. 8

Според мнозинството от членовете на Комисията, “същите факти, които съставляват нарушение на чл. 6, т. 1, се явяват нарушение и на чл. 8”. Правителството не се съгласява с това становище.

“Отказът на министъра на вътрешните работи на молбата [с която жалбоподателят е поискал разрешение да се посъветва с адвокат], е имала за пряк и непосредствен резултат възпрепятстването на г-н Голдър да влезе в контакт с адвокат по какъвто и да било начин, включително този, който той нормално би използвал като начало – кореспонденцията. Макар и несъмнено да не е имало нито спиране, нито цензуриране на някакво послание, като писмо, което г-н Голдър би написал на адвокат или адвокат на него, и което би съставлявало кореспонденция по смисъла на т. 1 на чл. 8, би било погрешно от това да се заключи, както прави правителството, че този текст е неприложим. Да се попречи на някого дори да започне кореспонденция представлява най-радикалната форма на “намеса” (т. 2 на чл. 8) в упражняването на “правото на зачитане на кореспонденцията”. Немислимо е тя да попада извън приложното поле на чл. 8, когато простият контрол върху кореспонденцията безспорно попада в него. Във всеки случай, ако г-н Голдър беше опитал да пише на адвокат въпреки решението на министъра на вътрешните работи или без да поиска необходимото разрешение, тази кореспонденция би била спряна и той би се позовал на чл. 8. Ако се приеме, че като се е съобразил с изискванията на Правилата за затворите от 1964 г. той е изгубил облагата от защитата на чл. 8, би се стигнало до парадоксален и

¹ Решението е взето с мнозинство от 9 гласа срещу 3.

несправедлив резултат. В съответствие с това, Съдът трябва да прецени дали отказът на молбата на жалбоподателя е нарушил чл. 8.

Според правителството, правото на неприкосновеност на кореспонденцията е подчинено, отделно от предвидената в т. 2 на чл. 8 намеса, още и на имплицитни ограничения, произтичащи, *inter alia*, от разпоредбата на чл. 5, т. 1, б. “а” – наказанието лишаване от свобода, наложено с присъда на компетентен съд, неизбежно води до последствия, засягащи действието на други текстове от Конвенцията, включително чл. 8. Както е подчертала Комисията, този довод не съответства на начина, по който Съдът е разгледал въпроса, поставен по чл. 8 в “скитническите” дела (*Де Вилд, Оумс и Версайн*, решение от 18.06.1971 г., А-12, стр. 45-46, § 93)². Освен това и най-вече, този довод е в противоречие с изричния текст на чл. 8. Ограничителната формулировка, използвана в т. 2 (“Намесата ... е недопустима, освен в случаите...”), не оставя място за имплицитни ограничения. В това отношение юридическият статус на правото на зачитане на кореспонденцията, което е определено от чл. 8 с известна точност, разкрива очевиден контраст с този на правото на съд.”

Правителството поддържа алтернативно, че осъществената намеса отговаря на изричните условия, поставени в т. 2 на чл. 8.

“Несъмнено е, че намесата е била “предвидена в закона”, а именно правила 33, т. 2 и 34, т. 8 от Правилата за затворите от 1964 г. Съдът е съгласен, освен това, че “необходимостта” от намеса в упражняването на правото на осъден затворник на неприкосновеност на кореспонденцията му трябва да се преценява като се държи сметка за нормалните и разумни изисквания на лишаването от свобода. “Предотвратяването на безредици или престъпления”, например, може да оправдае в случая на такъв затворник по-широка намеса, отколкото по отношение на човек на свобода. В тази степен, но само до тази степен, законното по смисъла на чл. 5 лишаване от свобода оказва влияние върху приложението на чл. 8. В решението си от 18 юни 1971 г., цитирано по-горе, съдът е приел, че “дори и в случая на лица, задържани за скитничество” (т. 1, б. “е” на чл. 5), а не лишени от свобода по силата на постановена от съд присъда, компетентните национални власти могат да имат “достатъчно основание да смятат, че е необходимо да наложат ограничения с цел предотвратяване на безредици или престъпления, защита на здравето или морала и защита на правата и свободите на другите”. Все пак, в тези конкретни случаи не се е поставял въпрос за възпрепятстване на самата възможност на жалбоподателите за кореспонденция, а е имало само контрол, който при това е бил неприложим в редица хипотези, включително именно кореспонденцията между задържаните скитници и избраните от тях адвокати.

За да обоснове “необходимостта” от намесата, от която се оплаква г-н Голдър, правителството изтъква предотвратяването на безредици или престъпления и, до известна степен, интересите на обществената сигурност и защитата на правата и свободите на другите. Дори и като се държи сметка за правото на преценка, оставено на договарящите държави, Съдът не вижда как тези съображения, по начина, по който те се разбират “в едно демократично общество”, са могли да наложат на министъра на вътрешните работи да възпрепятства жалбоподателя да кореспондира с адвокат, за да предяви съдебно претенция срещу [служителя на затвора] за клевета. Съдът отново подчертава

² De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium

факта, че г-н Голдър се е стремил да се оневини по обвинение, отправено срещу него от този служител на затвора в изпълнение на служебните му функции и свързано с инцидент в затвора. При тези обстоятелства, той с основание е можел да поиска да пише на адвокат. Самият министър на вътрешните работи не е следвало да преценява – както и Съдът сега – шансовете за успех на планирания иск. Адвокатът е бил този, който е следвало да посъветва жалбоподателя относно неговите права, и след това съдът е следвало да се произнесе по евентуален иск.

Решението на министъра на вътрешните работи е още по-малко “необходимо в едно демократично общество” като се има предвид, че кореспонденцията на жалбоподателя с адвокат би била една подготвителна стъпка към предявяването на иск пред съдилищата и, следователно, към упражняването на право, гарантирано от друг текст на Конвенцията, а именно чл. 6.

Така Съдът стига до заключението, че е налице нарушение на чл. 8.”³

По претенцията на жалбоподателя за справедливо удовлетворение Съдът намира, че констатацията на нарушенията съставлява достатъчно удовлетворение.

³ Решението е единодушно.